

Ε Π Ι Μ Ε Τ Ρ Ο Β΄

Τὰ 82 ἀποσπείσματα πού ἀκολουθοῦν ἀνήκουν στὰ κατὰλοιπαι τοῦ Φρειδερίκου Νίτσε καὶ μποροῦν νὰ βοηθήσουν στὴν κατανόηση τοῦ «*Ἐ τ σ ι μ ί λ η σ ε ν ὁ Ζ α ρ α τ ο ὕ σ τ ρ α*». Ὁ ἴδιος ὁ φιλόσοφος φαίνεται ὅτι εἶχε τὴν πρόθεση νὰ γράφει κάποτε ἓνα γλωσσάριο στὸ ἔργο του αὐτό, μὰ ποτὲ δὲν κατάφερε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιό του. Παλλὲς σημειώσεις, κρατημένες στὰ σημειωματάριά του, ὅποτε τοῦ ἐρχόταν ἡ ἔμπνευση, εἶναι ἀπλὲς συγκεφαλαιώσεις ἢ ὑπομνηματισμοὶ γιὰ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴ στὸ νόημα αὐτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ κεφαλαίου. Ἄλλες, ἀντίθετα, δίδουν διευκρινίσεις, ἀληθινὰ πολύτιμες, στὸν προσεχτικὸν ἀνοσγνώστη. Ὅπως παρουσιάζονται ἑδῶ, καὶ παρὰ τὸν ἡμιτελὴ χαρακτήρα τους, οἱ ὀγδονταδὺ αὐτοὶ ἀφορισμοὶ ἐπιτρέπουν, ὅπωςδήποτε, νὰ ρίξει κανεὶς μιὰ ματιὰ στὸ διανοητικὸ ἐργαστήριον τοῦ Νίτσε.

1

Κάθε σκοπὸς ἔχει ἀπωλεσθεῖ: οἱ διαβαθμίσεις τῶν ἀξιῶν στρέφονται ἢ μιὰ ἐναντίον τῆς ἄλλης.

Λένε καλὸν αὐτὸν πού ἀκολουθεῖ τὴν καρδιά του, ἀλλὰ κι αὐτὸν πού δὲν ὑπακούει παρὰ μόνο στὸ καθῆκον του.

Λένε καλὸν τὸν μαλακὸ ἄνθρωπο, τὸν συμφιλίωτικό, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνδρεῖο, τὸν ἄκαμπτο κι αὐστηρό.

Λένε καλὸν αὐτὸν πού δὲν ἀσκεῖ καμιὰ βία στὸν ἑαυτὸ του, μὰ καὶ τὸν ἥρωα τῆς αὐτοκυριαρχίας.

Λένε καλὸν τὸν ἀπόλυτο φίλο τῆς ἀλήθειας, μὰ καὶ τὸν γιομάτον συμπόνια ἄνθρωπο πού παρουσιάζει τὰ πράγματα διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι εἶναι πράγματι.

Λένε καλὸν αὐτὸν πού ὑπακούει στὸν ἑαυτὸ του, μὰ καὶ τὸν θεοσεβῆ.

Λένε καλὸν τὸν διακριτικὸ κ' εὐγενικὸ ἄνθρωπο, μὰ κ' ἐκεῖνον πού δὲν περιφρονεῖ καὶ πού δὲν κοιτάζει ἀπὸ ψηλά.

Λένε καλὸν τὸν φιλάνθρωπο πού ἀποφεύγει τὸν πόλεμο, μὰ κι αὐτὸν πού εἶναι ἀπληστος γιὰ μάχες καὶ γιὰ νίκες.

Λένε καλὸν αὐτὸν πού θέλει νὰ εἶναι πάντα πρῶτος, μὰ κι αὐτὸν πού δὲ θέλει νὰ κερδίζει εἰς ἄραρος ὅποιοιδήποτε ἄλλου.

2

Ἔχουμε μέσα μας μιὰ τεράστια δύναμη ἠθικῶν συναισθημάτων, μὰ κ α ν ἔ ν α ν σ κ ο π ὸ π οὐ θὰ μποροῦσε νὰ τὰ ἱκανοποιήσῃ ὅλα. Τὰ συναισθήματα αὐτὰ ἀντιφάσκουνε μεταξύ τους: προέρχονται ἀπὸ δ ι α φ ο ρ ε τ ι κ ο ὗ ς πίνακες ἀξιῶν.

Ἐπιπλοῦντες, ὅπου θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ δύναμη αὐτή.

3

Κάθε σκοπὸς ἔχει ἀπωλεσθεῖ. Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ προσδιορίσουν ἓναν. Ἦταν πλάνη τ' ὅτι πίστεψαν πῶς ἔϊχαν ἓναν: τοὺς ἔδωσαν ὅλους στὸν ἑαυτό τους. Μὰ οἱ πρῶτοι ὄροι γιὰ κάθε ἀλλοτινὸ σκοπὸ ἔχουν ἀπωλεσθεῖ σήμερα.

Ἡ ἐπιστήμη δείχνει τὸ δρόμο πού θ' ἀκολουθήσουμε, ἀλλ' ὄχι τὸν σκοπὸ: θέτει, ὡστόσο, τοὺς πρώτους ὄρους στοὺς ὁποῖους θὰ πρέπει ν' ἀνταποκρίνεται ὁ νέος σκοπός.

4

Ἡ βαθιὰ στειρότητα τοῦ δεκατοῦ αἰῶνα. Δὲν ἔχω συναντήσει ἄνθρωπο πού νὰ ἔφερνε ἓνα καινούργιο, ἀληθινά, ἰδανικό. Φταίει ὁ χαρακτήρας τῆς Γερμανικῆς Μουσικῆς πού μ' ἔχει κάνει νὰ ἐλπίζω. Ἐνας πρὸ δυνατὸς τύπος, πού θὰ ἦταν μιὰ σύνθεση τῶν δυνάμεών μας, — αὐτό ἦταν ἡ πίστη μου.

Σὲ μιὰ πρώτη ματιὰ ὄλα φαίνονται παρακμή. Πρέπει νὰ κατευθύνουμε μ' ἓναν τέτοιο τρόπο τὴν καταστροφή, πού νὰ κάνει δυνατὴ μιὰ καινούργια μορφή τῆς ὑπαρξῆς γιὰ τοὺς πιὸ δυνατούς.

5

Ἡ διάλυση τῆς ἠθικῆς ὀδηγεῖ, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς πρακτικὲς τῆς συνέπειες στὸ ἀτομικὸ ἄτομο καθὼς καὶ στὴ διαίρεση τοῦ ἀτόμου σὲ πολλαπλότητες — ἀστασία ἀπόλυτη.

Γι αὐτὸ κ' εἶναι ἔσο ποτε ἀπαραίτητος ἓνας σκοπὸς καὶ μιὰ ἀγάπη, μιὰ καινούργια ἀγάπη.

6

«Ὅσον καιρὸ κρεμότανε ἡ ἠθική σας πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, ἀνάπνεα σὰν κάποιος πού ἀσφυχτιᾷ. Ἔτσι, χρειάστηκα νὰ στραγγαλίσω αὐτὸ τὸ φίδι. Ἦθελα νὰ ζήσω, γι' αὐτὸ ὤφειλα νὰ πεθάνω.»

7

Ὅσο θὰ πρέπει νὰ ἐνεργεῖ ἀκόμα κανεὶς, ὅσο, ἐπομένως, θὰ προστάζει, δὲ θὰ ὑπάρχει σύνθεση (ἡ κατάρτυση τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου). Δὲ γίνεται διαφορετικά. Τὰ ἐνστικτα καὶ ἡ λογικὴ πού προστάζει δὲ θὰ ἔξεραν μὲ ποιὸν ἄλλο τρόπο θὰ μπορούσαν νὰ ξεπεράσουν τὸ σκοπὸ. Νὰ χαιρόμαστε τὸν ἑαυτό μας στὴν πράξη.

8

Κανείς δὲ θέλει νὰ σηκώνει τὸ βάρος αὐτοῦ ποὺ δὲν τοῦ τὸ ἔχουν προστάξει. Κάνει, ὅμως, ὅ,τι ὑπάρχει πιὸ δύσκολο, ὅταν τοῦ τὸ προστάξουνε.

9

Νὰ ξεπερνᾶς τὸ παρελθὸν μέσα σου: νὰ ξανασυνδυάζεις τὰ ἔνστικτα καὶ νὰ τὰ κατευθύνεις ὅλα μαζί πρὸς ἕναν μόνο σκοπό: αὐτὸ 'ναὶ ἐξαιρετικὰ δύσκολο! Δὲν εἶναι μόνον τὰ κακὰ ἔνστικτα ποὺ πρέπει νὰ ξεπεραστοῦν — πρέπει νὰ κάνεις *tabula rasa* καὶ τὰ λεγόμενα καλὰ ἔνστικτα, γιὰ νὰ τα ξαναθυσιάσεις!

10

Δὲν πρέπει νὰ κάνεις **π η δ ή μ α τ α** στὴν ἀρετὴ! Καθένας πρέπει ν' ἀκολουθεῖ διαφορετικὸ δρόμο! Αὐτό, ὅμως, ποὺ ὀφείλει νὰ μὴν κάνει ὁ καθένας εἶναι τὸ νὰ θέλει νὰ φτάσει ὅσο γίνεται πιὸ ψηλά! Ἀντίθετα, καθένας μπορεῖ νὰ χρησιμεύσει σὰν **γ έ φ υ ρ α** καὶ σὰν **μ ά θ η μ α** γιὰ τοὺς ἄλλους.

11

Μὲ τὴν καλὴ θέλησή τους νὰ βοηθοῦν, νὰ συμπάσχουν, νὰ ὑποτάσσονται, νὰ παραιτοῦνται ἀπὸ τὶς προσωπικὲς ἐπιθέσεις, οἱ ἀσήμαντοι κ' ἐπιπόλαιοι μπορεῖ καὶ νὰ γίνουν κάτι ὑποφερτὸ γιὰ τὸ μάτι: δὲν πρέπει, γιὰ ὅλο τὸν κόσμο, νὰ τοὺς βγάλεις τὴν ἰδέα πῶς ἡ θέληση αὐτὴ εἶναι «ἡ ἴδια ἡ ἀρετὴ».

12

Ὁ ἄνθρωπος κάνει πολύτιμη μιὰ πράξη: μὰ πῶς μιὰ πράξη θὰ ἔκανε πολύτιμο ἕναν ἄνθρωπο;

13

Ἡ ἠθικὴ εἶναι ὑπόθεση ἐκείνων ποὺ δὲ μποροῦν ν' ἀπολευθερωθοῦν ἀπ' αὐτήν: γι' αὐτὸ κι ἀποτελεῖ μέρος τῶν «ὄρων ὑπάρξεώς» των. Δὲ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀνατρέψει τοὺς ὄρους τῆς ὑπαρξης: ὅ,τι μπορεῖ μόνον εἶναι...νὰ μὴ τοὺς ἔχει!

14

Ἄν ἦταν ἀλήθεια πῶς ἡ ζωὴ δὲν ἀξίζει νὰ ἐπιβεβαιώνεται, ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος θ' **ά π α τ ο ὕ σ ε** τὸν πλησίον του, μὲ τὸ νὰ ξεχνᾶ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὶς βοηθητικὲς ἀρετές του — κι αὐτὸ γιὰ τὸ προσωπικὸ συμφέρον του.

15

«Ἀγάπα τὸν πλησίον σου» — αὐτὸ πρῶτα ἀπ' ὅλα σημαί-

νει: «μὴν ἀπασχολεῖσαι μὲ τὸν πλησίον σου!» — Κι αὐτὴ ἡ πλευρὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι κ' ἡ πιὸ δύσκολη ἀκριβῶς.

16

Ὁ κακὸς ἄνθρωπος ποὺ θεωρεῖται σὰν παράσιτο. Στὴ ζωὴ δὲν πρέπει ν' ἀπολαμβάνωμε μόνο: αὐτὸ σημαίνει ἔλλειψη εὐγένειας.

17

Τὸ συναίσθημα τῆς εὐγένειας μᾶς ἀπαγορεύει νὰ μὴν κάνουμε ἄλλο τι ἀπὸ τὸ ν' ἀπολαμβάνωμε τὴ ζωὴ. Τὸ συναίσθημα αὐτὸ ἐπαναστατεῖ ἐναντίον σὲ κάθε εἶδος ἡδονισμοῦ. Ὁφείλουμε ν' ἀποτινάξουμε κάτι ἀπὸ πάνω μας σ' ἀντάλλαγμα. — Μὰ ἡ βασικὴ πίστη τῆς μάζας εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ζεῖ γιὰ τὸ τίποτα, — αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι κ' ἡ χυδαιότητά της.

18

Γιὰ τὸν ταπεινὸ ἄνθρωπο οἱ ἀντίθετες διαβαθμίσεις εἶναι ἐφαρμόσιμες: δὲν τοῦ λείπουν παρὰ οἱ ἀρετές. Πρέπει ν' ἀποσπαστεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ μὲ ἀπόλυτες προσταγές, φοβερὰ τυραννικές.

19

Ἀπαίτηση: ὁ νέος νόμος πρέπει νὰ μπορεῖ νὰ ἔναι ἐντελής — κι ἀπὸ τὴν ἐντέλειά του πρέπει νὰ βγαίνει ἡ ἐκμηδένιση κι ὁ ἀνώτατος νόμος. Ὁ Ζαρατούστρα ἀντιμετωπίζει τὸν νόμο, καταργώντας τὸν «νόμο τῶν νόμων», τὴν ἠθική.

Οἱ νόμοι θεωρούμενοι σὰ ραχοκοκκαλιές. Πρέπει νὰ δουλεύεις τοὺς νόμους καὶ νὰ τοὺς δημιουργεῖς, ἐκτελώνοντας τοὺς. Ὡς ἐνδεησὶς τὸ ἔνστικτο τῆς δουλείας.

20

Ἡ νίκη τοῦ Ζαρατούστρα πάνω στὸν ἑαυτό του πρέπει νὰ χρησιμεύσει σὰν παράδειγμα στὴν ἀνθρωπότητα, γιὰ νὰ νικήσει τὸν ἑαυτό της — πρὸς ὄφελος τοῦ ὑπερανθρώπου. Μόνο γι' αὐτὸ εἶναι ἀναγκαία ἡ νίκη πάνω στὴν ἠθική.

21

Ὁ τύπος τοῦ νομοθέτη, ἡ ἐξέλιξή του καὶ οἱ βάσανοί του. Τί σημασία ἔχει, κατὰ κάποιο γενικὸ τρόπο, τὸ νὰ ἐκδίδει νόμους;

Ὁ Ζαρατούστρα εἶναι ὁ κήρυκας ποὺ θυμίζει πολὺ νομοθέτες.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Ἐκεῖνοι πού π ρ ο σ τ ἄ ζ ο υ ν, οἱ δυνατοὶ πού δὲν ἀγαποῦν παρὰ μόνο τὰ πρότυπα σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν. Τὰ πληθωρικὰ πλάσματα, τὰ πολυσύνθετα, τὰ ἀπόλυτα, πού ξεπερνοῦν ὅ,τι ὑπάρχει.

2. Ἐκεῖνοι πού εἶναι ὑ π ἄ κ ο υ ο ι, οἱ «ἀπελευθερωμένοι» — ἡ ἀγάπη κ' ἡ εὐλάβεια εἶναι ἡ εὐτυχία τους· ἔχουν συναίσθηση τοῦ ἀνώτερου. (Κατάργηση τῆς ἀτέλειάς τους μὲ τὴ θεωρία!)

3. Ο ἰ σ κ λ ἄ β ο ι, τὸ εἶδος «δούλος» — : πρέπει νὰ τοὺς δημιουργεῖς εὐμάρεια· τὸν οἶχτο τῶν μὲν γιὰ τοὺς δέ.

23

Αὐτὸς πού δίδει, αὐτὸς πού δημιουργεῖ, αὐτὸς πού διδάσκει — νὰ ποιοὶ εἶναι οἱ πρόδρομοι τοῦ κυρίαρχου.

24

Κάθε ἀρετὴ, κάθε νίκη ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας δὲν ἔχει νόημα παρὰ μόνο σὰν προετοιμασία τοῦ κυρίαρχου!

25

Κάθε θυσία πού ἐτοιμάζει τὸν κυρίαρχο θὰ ὑπολογιστεῖ στὸ ἑκατοντάπλάσιο.

26

Ὅταν ὁ στρατάρχης, ὁ ἡγεμόνας, αὐτὸς πού εἶναι ὑπεύθυνος μπροστὰ στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, κάνει μιὰ θυσία, πρέπει νὰ τὸν τιμοῦμε ἐξαιρετικά.

27

Τὸ θαυμάσιο ἔργο τοῦ κυρίαρχου πού ἐκπαιδεύεται μόνος του, — τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ λαοῦ πού θέλει νὰ κυριαρχήσει ὀφείλει νὰ βρῖσκει μέσα του τὸ π ρ ό τ υ π ό του: σ' αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ δάσκαλος!

28

Ὁ μεγάλος παιδαγωγὸς εἶναι σὰν τὴ φύση: πρέπει νὰ σ ω ρ ι ἄ σ ε ι ἐμπόδια, μόνο γιὰ νὰ ξ ε π ε ρ α σ τ ο ῦ ν αὐτὰ τὰ ἐμπόδια.

29

Οἱ νέοι κυρίαρχοι εἶναι ὁ πρῶτος βαθμὸς τοῦ ἀνώτερου κατασκευαστῆ προτύπων (ἀποτυπώνουν τὸν τύπο τους.)

Τὰ ἔθιμα εἶναι τ' ἀποτελέματα μεγάλων ἀτόμων καὶ χρησιμεύουν σὰ μέσο γιὰ νὰ λιθοκολληθῶν καὶ νὰ ριζώσων τὰ μεγάλα ἄτομα — ἴσαμε νὰ φέρουν, τελικά, καρπούς.

31

Πραγματικά, οἱ ἄνθρωποι δοκιμάζουν πάντα νὰ μπόρουν νὰ κάνουν δίχως τὰ μεγάλα ἄτομα, με σωματεία, κλπ. Μὰ ἐξαρτῶνται μ' ἓναν τρόπο ἀπόλυτο ἀπ' αὐτὰ τὰ πρότυπα.

32

Τὸ εὐδαιμονικὸ καὶ κοινωνικὸ ἰδανικὸ ὀπισθοδρομεῖ τοὺς ἄνθρώπους — δημιουργεῖ, ἴσως, ἓνα εἶδος ἐργάτη πολὺ χρήσιμο — κ' ἐπινοεῖ τὸν ἰδανικὸ σκλάβο τοῦ μέλλοντος, τὴν κατώτερη τάξη ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη!

33

Ἴσια δικαιώματα γιὰ ὅλους — αὕτη 'ναὶ ἡ πιὸ θαυμάσια ἀδικία: γιὰτὶ ἀπὸ τὸ καθεστῶς αὐτὸ ὑποφέρουν οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι.

34

Δὲν πρόκειται καθόλου γιὰ τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου, γιὰτὶ κ' οἱ πιὸ ἰσχυροὶ κ' οἱ πιὸ ἀνίσχυροι εἶναι ἴσοι ὡς πρὸς τοῦτο ἔδῳ: ἐντείνουν τὴ δύναμή τους ὅσο μποροῦν.

35

Νέα διατίμησι τοῦ ἀνθρώπου: πρῶτα-πρῶτα οἱ ἐρωτήσεις:

- πόση δύναμη ἔχει μέσα του;
  - πόση πολλαπλότητα ἐνστίκτων;
  - πόσες ἰκανότητες μεταδοτικότητας καὶ δεκτικότητας;
- Ὁ κυρίαρχος σὰν ἀνώτερος τύπος.

36

Ὁ Ζαρατούστρα εἶναι εὐτυχισμένος ποὺ τέλειωσε ἡ πάλη τῶν τάξεων καὶ πῶς τώρα πιά ἔρχεται ἐπιτέλους ὁ καιρὸς τῆς κυριαρχίας τῶν ἀτόμων. Τὸ μῖσος τοῦ συστήματος τῆς δημοκρατικῆς ἰσοπέδωσης μόνο στὸ πρῶτο ἐπίπεδο: γενικῶς πρέπει νὰ συγχαίρει τὸν ἑαυτό του ποὺ τὰ πράγματα φτάσαν

ἐπιτέλους, στὸ σημεῖο αὐτό. Τώρα πιά μπορεῖ ν' ἀρχίσει τὸ ἔργο του.

Οἱ διδασκαλίες του δὲν ἀπευθύνονταν ὡς τὰ τώρα παρὰ μόνο πρὸς τὴν κυρίαρχη τάξη τοῦ μέλλοντος. Αὐτοὶ οἱ κύριοι τῆς γῆς ὀφείλουνε τώρα ν' ἀντικαταστήσουνε τὸ Θεὸ καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴ βαθιὰ καὶ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη, ἀπέναντί των, ἐκείνων ποὺ εἶναι οἱ κυριαρχημένοι. Κατ' ἀρχὴν: τὴ νέα τους ἀγιότητα, τὴ νέα παραίτησή τους ἀπὸ τὴν εὐτυχία καὶ ἀπὸ τὶς ἀνέσεις. Προσφέρουν στοὺς κατώτερους τὴν προσδοκία τῆς εὐτυχίας καὶ ὄχι στοὺς ἑαυτοὺς τους. Σώζουν τοὺς κακογεννημένους μὲ τὸ δόγμα τοῦ «γρηγοροῦ θανάτου»: προσφέρουν θρησκείες καὶ συστήματα, ἀνάλογα μὲ τὸν χῶρο μέσα στὴν ἱεραρχία.

37

Ἡ σύγκρουση τοῦ κυρίαρχου εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ πιὸ μακρυνοῦ μέσα στὴν ἀγάπη του γιὰ τὸν πλησίον.

Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς δημιουργὸς καὶ τὸ νὰ 'ναι καλός, δὲν πρόκειται γι' ἀντινομίες μὰ γιὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶμμα, ἀλλὰ μὲ μακρυνές ἢ κοντινές προοπτικές.

38

Τὸ συναίσθημα τῆς δύναμης. Ἀνταγωνισμὸς ὅλων τῶν «Ἐγὼ» γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ ἰδέα ποὺ ὀδηγεῖ πάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα, — τὸ ἄστρο της, νὰ ποῦμε. Τὸ Ἐγὼ εἶναι ἓνα *primus mobile*.

39

Ἀγώνας γιὰ τὴν χρησιμοποίηση τῆς δύναμης ποὺ παρουσιάζεται μέσα στὴν ἀνθρωπότητα! Ὁ Ζαρατούστρα προσκαλεῖ σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα.

40

Νὰ ὀδηγεῖς καλὰ τὸ ἰδανικό μας: — ν' ἀγωνίζεσαι γιὰ τὴ δύναμη μὲ τέτοιο τρόπο ποὺ ὁ ἀγῶνας αὐτὸς ν' ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ἰδανικό.

41

Τὸ δόγμα τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς εἶναι τὸ τροπικὸ σημεῖο τῆς ἱστορίας.

Ξαφνικὰ ἀνοίγεται ἡ τρομαχτικὴ περιοχὴ τῆς ἀλήθειας. Ὑπάρχει μιὰ φύλαξη μὴ συνειδητὴ, μιὰ προφύλαξη, μιὰ ἀποκάλυψη, μιὰ ἐγγύηση κατὰ τῆς πιὸ δύσκολης Γνώσης. Ἔτσι ἔζησα ὡς τὰ τώρα: λ ἄ θ ρ α, κατὰ κάποιον τρόπο. Μὰ ἡ συνεχὴς προσπάθεια γιὰ ν' ἀφαιρέσω τὶς πέτρες ἔδωσε τὴν παντοδυναμία στὸ ἔνστικτό μου. Τώρα ἀφαιρῶ τὴν τελευταία πέτρα. Ἡ φοβερὴ ἀλήθεια ὀ ρ θ ῶ ν ε τ α ι μ π ρ ο σ τ ἄ μ ο υ.

Ἰκεσία τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ τάφου: — δημιουργήσαμε τὴν ἀλήθεια, τὴν ξυπνήσαμε: ὑπέρτατη ἐκδήλωση θάρρους καὶ συναισθήματος δυνάμεως. Περιφρόνηση κάθε ἀπαισιοδοξίας, ὅπως ὑπήρξεν ὡς τώρα.

Ἀγωνιζόμαστε μὲ τὴν ἀλήθεια, — ἀνακαλύπτουμε πῶς τὸ μόνο μέσον γιὰ νὰ τὴν ὑποφέρουμε εἶναι νὰ δημιουργήσωμε ἀκριβῶς ἓνα πλάσμα πού νὰ μπορεῖ νὰ τὴν ὑποφέρει· ἐφ' ὅσον δὲ θὰ προτιμούσαμε πάλι νὰ θαμπωθοῦμε θεληματικὰ μας καὶ νὰ τυφλωθοῦμε μπροστὰ της. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν τὸ μπορούμε πιά!

Δημιουργήσαμε τὴν πιὸ δύσκολη σκέψη — ἄ ς δ η μ ι ο υ ρ γ ῆ σ ω μ ε τ ῶ ρ α τ ὸ π λ ᾶ σ μ α π ο ῦ θ ᾶ τὴν βρίσκει εὐκόλη καὶ πού θὰ τὸν κάνει εὐτυχισμένον!

Γιὰ νὰ μπορούμε νὰ δημιουργοῦμε πρέπει νὰ δίνουμε τὴ μεγαλύτερη ἐλευθερία στὸν ἑαυτό μας, μιὰ ἐλευθερία μεγαλύτερη ἀπὸ κείνη πού μᾶς δόθηκε ποτέ· ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴν ἠθική, λοιπόν, καὶ ξαλάφρωμα μὲ γιορτές. (Προαισθήματα τοῦ μέλλοντος! Νὰ ἐγκωμιάζεις τὸ μέλλον κι ὄχι τὸ παρελθόν! Νὰ γράφεις ποιητικὰ τὸν μῦθο τοῦ μέλλοντος! Νὰ ζεῖς μέσα στὴν ἐλπίδα!) Μακάριες στιγμές! Κ' ὕστερα, ν' ἀφήνεις πάλι νὰ πέφτει ἡ αὐλαία καὶ νὰ κατευθύνεις τὶς σκέψεις σου εἰς σκοποὺς προσεχεῖς καὶ ὀριστικοὺς!

Ἡ ἀνθρωπότητα πρέπει νὰ τοποθετεῖ τὸν σκοπὸ της πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτό της, ὄχι σ' ἓναν κόσμον πλάνης μὰ μέσα στὴν ἴδια τὴν συνέχεια τοῦ ἑαυτοῦ της.

Κάθε φορὰ πού γεννιέται ἡ θέληση τοῦ μέλλοντος, τὸ νὰ προβλέπεις τὸ μεγάλο γεγονός αὐτό, νὰ τί σημαίνει διαίσθηση!

Μέσα στὴ φύση μας εἶναι τὸ νὰ δημιουργήσωμε ἓνα πλάσμα ἄνωτερο ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἑμᾶς. Νὰ δημιουργοῦμε πᾶ

ν ω ἀ π ὀ μ ᾶ ς! Αυτό 'ναι τὸ ἔνστικτο τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ἔργου. — Ὅπως κάθε θέληση ὑπονοεῖ ἕναν σκοπὸ, τὸ ἴδιο κι ὁ ἄ ν θ ρ ω π ο ς ὑ π ο ν ο ε ῖ ἕ ν α π λ ᾶ σ μ α, π οὐ δὲν ἀ-ἀποτελεῖ (ἀκόμα) παρουσία, μὰ π οὐ παρουσιάζει τὸν σκοπὸ τῆς ὕπαρξής του. Αυτό συνιστᾷ τὴν ἐλευθερία κάθε θέλησης! Μέσα στὸν σκοπὸ βρίσκεται ἡ ἀγάπη, ἡ εὐλάβεια, τ' ὄραμα αὐτοῦ π οὐ εἶναι τέλειο, ἢ ἐπιθυμία.

46

Ἡ ἀπαίτησή μου: νὰ δημιουργῶ πλάσματα π οὐ εἶναι ὑψωμένα πάνω ἀπ' ὄλο τὸ εἶδος «ἄνθρωπος»: πρέπει νὰ θυσιάσω σ' αὐτὸν τὸν σκοπὸ καὶ τὸν ἑαυτὸ μου καὶ τὸν «πλησίον».

Ἡ ἠθικὴ π οὐ ἔχει κυριαρχήσει ὡς τώρα εἶχε τὰ ὄριά της στὸ εἶδος: ὅλες οἱ ἠθικὲς ἦσαν χρήσιμες μὲ τούτη δῶ τὴν ἔννοια: ὅτι σ τ ἦ ν ἀ ρ χ ῆ ἔδωσαν στὸ εἶδος μιὰν ἀπόλυτη σταθερότητα: ἀπὸ τὴν στιγμή π οὐ ἡ σταθερότητα αὐτὴ πραγματοποιήθηκε, ὁ σκοπὸς μπορεῖ νὰ τοποθετεῖ ψηλότερα.

Τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ κινήματα εἶναι ἀνάρμοστο: ἡ ἰσοπέδωση τῆς ἀνθρωπότητας, οἱ μεγάλες ἀνθρώπινες μυρμηκιές, κλπ.

Τὸ ἄλλο κίνημα, τὸ κίνημά μου, εἶναι, ἀντίθετα, ὁ τονισμὸς ὄλων τῶν ἀντιθέσεων κι ὄλων τῶν ἀβύσσων, ἡ κατάργηση τῆς ἰσότητας, ἡ δημιουργία παντοδύναμων ὄντων.

Αὐτὸ δῶ γεννᾷ τὸν τελευταῖο ἄνθρωπο, τὸ κίνημά μου γεννᾷ τὸν Ὑπεράνθρωπο. Ὁ σκοπὸς του δὲν εἶναι κ α θ ὀ λ ο υ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι τὸ τελευταῖο εἶδος θὰ ἔπρεπε νὰ κυριαρχήσει πάνω στὸ πρῶτο. Τὸ ἀντίθετο, μάλιστα: τὰ δυὸ εἶδη πρέπει νὰ συνυπάρξουν, — ὅσο γίνεται πιὸ ξεχωρισμένα: τὸ ἕνα ν ᾶ μ ἦ ν ἀ σ χ ο λ ε ῖ τ α ἰ μ ἔ τ ὸ ἄ λ λ ο, κ α τ ᾶ τ ὸ π α ρ ᾶ δ ε ἰ γ μ α τ ὶ ν ἐ π ἰ κ ο υ ρ ε ῖ ὶ ν Θ ε ὶ ὶ ν.

47

Ὁ ἀντίποδας τοῦ Ὑπεράνθρωπου εἶναι ὁ τ ε λ ε υ τ α ῖ ο ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς: τοὺς δημιούργησα ταυτόχρονα.

48

Ὅσο περισσότερο ἐλεύθερο καὶ ἀποφασιστικὸ εἶναι τὸ ἄτομο, τόσο περισσότερες ἀ π α ἰ τ ῆ σ ε ἰ ς ἔχει ἡ ἀγάπη του: στὸ τέλος φτάνει στὸ σημεῖο νὰ λαχταρᾷ τὸν Ὑπεράνθρωπο, γιὰ τὶ ὄλα τ' ἄλλα δὲν ἰ κ α ν ο π ο ἰ ο ὶ ν τὴν ἀγάπη του.

49

Ὁ Ὑπεράνθρωπος γεννιέται μεσόστρατα.

50

Ἡμουν ἀνήσυχος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους· ἐπιθυμοῦσα

νά ζῶ ανάμεσα στους ανθρώπους καὶ τίποτα δὲ μπορούσε νὰ με ἱκανοποιήσει. Τότε κατάφυγα στὴ μοναξιά καὶ δημιούργησα τὸν Ὑπεράνθρωπο. Κι ὅταν τὸν δημιούργησα, ταχτοποίησα γύρω του τὶς πτυχές τοῦ μεγάλου παραπετάσματος τοῦ μέλλοντος κι ἄφησα νὰ λάμπει πάνω του ἡ λάμψη τοῦ Μεσημεριοῦ.

51

«Θέλουμε νὰ δημιουργήσουμε ἕνα πλάσμα», θέλουμε νὰ πά-
ρουμε μέρος ὅλοι σ' αὐτό, θέλουμε νὰ τ' ἀγαπήσουμε, θέλουμε
νὰ τὸ κλωσσήσουμε ὅλοι — καί, ἐξ αἰτίας του, νὰ τι-
μήσουμε καὶ νὰ ἐκτιμήσουμε τὸν ἑαυτό μας.

Πρέπει νὰ ἔχουμε ἕναν σκοπό, πὺ ἐξ αἰτίας του ν' ἀγαπή-
σουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μας! Ὅλοι οἱ ἄλλοι σκοποὶ ἀξίζουν
νὰ καταστραφοῦν!

52

Οἱ πιὸ δυνατοὶ στὸ σῶμα καὶ στὴν
ψυχὴ εἶναι οἱ καλύτεροι — ἕνα ἀξίωμα γιὰ τὸν
Ζαρατούστρα. Τὸ νὰ ποριστεῖ ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἀνώτερη ἠθική,
τῶν δημιουργῶν τὴν ἠθική, δηλαδή, — ὁ Ζαρατούστρα θέλει νὰ
ξαναπλάσει τὸν ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα του — νὰ ποιά
εἶναι ἡ εἰλικρίνειά του.

53

Ὁ Ζαρατούστρα παρουσιάζεται στὸν εἰμίμονα σὰν ἡ ἐν-
σάρκωσις τῆς σκέψης του.

54

Ἦ! μοναξιά εἶναι ἀναγκαία γιὰ ἕνα διάστημα
στὴν ὕπαρξη, γιὰ νὰ μεγεθυνθεῖ καὶ νὰ ἐμποτιστεῖ — γιὰ νὰ
θεραπευθεῖ καὶ νὰ σκληρύνει.

Νέα μορφή κοινότητας: νὰ ἐπιβεβαιώνεται κατὰ τρόπο πο-
λεμικό. Διαφορετικὰ τὸ πνεῦμα ἐξασθενεῖ. Ὅχι μόνον «κήπους»
καὶ «φυγὴ μπροστὰ στὶς μάζες». Ὁ πόλεμος (μὰ χωρὶς μπα-
ρούτι!) ανάμεσα σὲ διαφορετικὲς ἰδέες καὶ στοὺς κυρίους τῶν
ἰδεῶν αὐτῶν!

Νέα εὐγένεια μὲ τὴν ἐπιλογή. Οἱ τελετὲς γιὰ τὴν ἴδρυση οἰ-
κογενειῶν.

Νὰ διαιρεῖς διαφορετικὰ τὴ μέρα ἢ φυσικὴ ἀσκηση γιὰ ὅ-
λες τὶς ἡλικίες τῆς ζωῆς. Ὁ ἀγώνας ὡς ἀξίωμα.

Ὁ σεξουαλικὸς ἔρωτας θεωρημένος σὰν ἀγώνας γιὰ τὸ ἀ-
ξίωμα πὺ βρίσκεται μέσα στὸ γίγνεσθαι, μέσα σ' αὐτὸ πὺ ἔρ-
χεται. — Τὸ Κυριαρχεῖν ἔχει διδαχτεῖ κι ἀσκηθεῖ, τόσο ἢ σκλη-
ρότητα ὅσο κ' ἡ μαλακότητα. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ πὺ θὰ κυριαρχή-

σεις σὲ μιὰ κατάσταση, πρέπει νὰ ἐπιθυμήσεις μιὰν καινούργια κατάσταση.

Ν' ἀφήσεις νὰ διδαχτεῖς ἀπὸ τοὺς κακοὺς καὶ νὰ τοὺς δώσεις, καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμη, τὴν εὐκαιρία τῆς μάχης. Οἱ ἐκφυλισμένοι εἶναι χρήσιμοι. — Τὸ δικαίωμα στὴν ποινὴ ἢ πρέπει νὰ συνίσταται σὲ τούτο δῶ: πῶς ὁ κακοποιὸς μπορεῖ νὰ χρησιμολογηθεῖ σὰν πειραματόζωο (σ' ἓνα νέο τρόπο θρέψης): αὐτὸ ἐξαγιάζει τὴν ποινὴν ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμολογηθεῖ πάνω σὲ κάποιον, γιὰ τὸ μεγαλύτερο καλὸ αὐτοῦ ποὺ πρέπει νὰ ῥθει.

Φυλάσσουμε τὴν κοινότητά μας γιατί ἔναι τὸ γιοφύρι ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὸ καινούργιο ἰδανικὸ μας γιὰ τὸ μέλλον. Γι' αὐτὸ ἐργαζόμαστε καὶ κάνουμε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐργάζονται.

55

Γιὰ νὰ βρεῖς τὸ μέτρο καὶ τὸ μέσον ὥστε νὰ ἐπιδιώξεις νὰ ξεπεραστεῖ ἡ ἀνθρωπότητα: πρέπει νὰ βρεῖς τὸ ψηλότερο καὶ ρωμαλαιότερο εἶδος ἀνθρώπου! Νὰ παρουσιάζεις ἀδιάκοπα τὴν τάση πρὸς τὸ ἀνώτερο καὶ μέσα στὰ πιὸ μικρὰ πρᾶγματα· ἢ τελειότητα, ἢ ὠριμότητα, ἢ ἀθηρὴ ὑγεία, ἢ γλυκιὰ ἀκτινοβολία τῆς δύναμης. Νὰ ἐργάζεσαι σὰν καλλιτέχνης τὸ καθημερινὸ ἔργο σου, νὰ ὁδηγεῖς κάθε ἔργο σου ὡς τὴν τελειότητα. Νὰ εἶναι τίμιο τὸ κίνητρό σου, ὅπως ἀρμόζει στὸν δυνατὸ.

56

Ὅχι ἀνυπομονησία! Ὁ ὕπεράνθρωπος εἶναι ὁ προσεχὴς βαθμὸς σας! Γι' αὐτό, γιὰ τούτον τὸν περιορισμὸ, χρειάζεται μέτρο καὶ ἀνδρισμός.

Νὰ ὑψώσεις τὸν ἄνθρωπο πάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ὅπως ἔκαναν οἱ Ἕλληνες — ὄχι ἐνσαρκωμένα φαντάσματα. Πρέπει νὰ ἐξαλείψεις τὸ πνεῦμα τῆς ὑπεροχῆς ποὺ συνδέεται μ' ἓνα ἀδύνατο καὶ νευρικὸ χαρακτήρα. Σκοπός: μεγαλύτερη ἀνάπτυξη ὅλου τοῦ σώματος καὶ ὄχι μόνον τοῦ ἐγκέφαλου.

57

«Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι ποὺ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ»: — πρέπει νὰ κοιτάξεις τὸ βάδισμα: οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀξιοθαύμαστοι, χωρὶς βιάση. — Πρόδρομοί μου: Ὁ Ἡράκειτος, ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Σπινόζα, ὁ Γκαίτε.

58

1. Δυσαρέσκεια μὲ τὸν ἑαυτό μας. Ἀντίδοτο κατὰ τῆς μετάνοιας. Ἡ μετάπλαση τῶν ἰδιοσυγκρασιῶν (μὲ ἀνόργανες οὐ-

σίες, λ.χ.). Ἡ κ α λ ῆ θέληση ποῦ ὑπάρχει στὴ δυσαρέσκεια αὐτῆ. Νὰ περιμένεις τὴ δίψα σου καὶ νὰ τὴν ἀφήνεις νὰ γίνεταὶ πλήρης, πρὶν θελήσεις ν' ἀνακαλύψεις τὴν πηγὴ τ ῆ ς.

2. Νὰ μεταποιεῖς τὸν θάνατο γιὰ νὰ τὸν κάνεις ἓνα μέσον νίκης καὶ θριάμβου.

3. Ἡ ἀρρώστια· πῶς πρέπει νὰ φέρεται κανεὶς ἀπέναντί της. Ἡ ἐλευθερία τοῦ θανάτου.

4. Ὁ σεξουαλικὸς ἔρωτας σὰ μέσο γιὰ νὰ πετύχουμε τὸ ἰδανικὸ (ὁ πόθος νὰ χαθοῦμε στὸ ἀντίθετό μας). Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ποῦ ὑποφέρει.

5. Ἡ ἀναπαραγωγὴ σὰν ἡ ἱερώτερη πράξη σας. Ἐγκυμοσύνη· δημιουργία τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας ποῦ, στὸ παδί, θέλουν νὰ χαροῦν τὴν ἐ ν ὀ τ ῆ τ ᾶ τους καὶ νὰ ὑψώσουν ἓνα μνημεῖο στὴν κοινότητά τους.

6. Ὁ οἶχτος σὰν κίνευνος. Νὰ δημιουργεῖς τὶς εὐκαιρίες γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ καθένας νὰ βοηθᾷ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ νὰ ἔναι ἐλεύθερος νὰ δεχτεῖ νὰ τὸν βοηθήσουν.

7. Ἡ ἐκπαίδευση πρὸς τὸ κ α κ ὄ, γιὰ νὰ διεγερθεῖ ὁ ἴδιος τοῦ ὀ «δαίμονας».

8. Ὁ ἐ σ ὠ τ ε ρ ι κ ὸ ς πόλεμος, σὰν «ἐξέλιξη».

9. Ἡ «συντήρηση τοῦ εἴδους» καὶ ἡ ἰδέα τῆς αἰώνιας Ἐπιστροφῆς.

59

Κ ε φ α λ α ι ὴ δ ῆ ς ἀ ρ χ ῆ: νὰ φτάνεις, σὲ κάθε βαθμὸ, τὴν τελειότητα καὶ τὸ συναίσθημα τῆς εὐημερίας. Μὴν κάνεις πῆδημα.

Πρῶτα - πρῶτα ἡ νομοθεσία. Μετὰ ἡ ὑπόσχεση τοῦ Ὑπερανθρώπου, ἡ διδασκαλία τῆς αἰώνιας καὶ τρομαχτικῆς ἐπιστροφῆς. Τώρα εἶναι ὁ ὑ π ο φ ε ρ τ ῆ.

60

Ἡ ἴδια ἡ ζωὴ δημιούργησε αὐτὴ τὴ σκέψη, τὴν πιὸ δύσκολη γιὰ τὴ ζωὴ, — τὸ νὰ ξ ε π ε ρ ᾶ σ ε ι τὸ ὑπέρτατο ἐμπόδιό της.

Πρέπει νὰ θελήσουμε ν' ἀφανιστοῦμε γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ξαναγίνουμε, — ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα ὡς τὴν ἄλλη. Μετάπλαση μέσα ἀπὸ χίλιες ψυχές — ἃς εἶναι αὐτὸ ἡ ζωὴ σου, ἃς εἶναι αὐτὸ ἡ μοῖρα σου! Καί, στὸ κάτω - κάτω τοῦ λογαριασμοῦ, νὰ θ ε λ ῆ σ ε ι ς, μ ι ᾶ φ ο ρ ᾶ ν ἄ κ ὄ μ η, ὀ λ ῆ α ὕ τ ῆ τ ῆ σ ε ι ρ ᾶ!

61

Τὸ νὰ μπορέσουμε νὰ ὑ π ο φ ἔ ρ ο υ μ ε τὴν ἀθανασία μας — θὰ ἔταν τὸ ἀνώτερο πράγμα.

Ἡ στιγμή που συνέλαβα τὴν αἰώνια ἐπιστροφή, εἶναι ἀθάνατη. Καί, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς στιγμῆς, ὑποφέρω τὴν αἰώνιαν ἐπιστροφή.

Ἡ διδασκαλία τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς εἶναι καταθλιπτική, σ' ἓνα πρῶτο βλέμμα, γιὰ τοὺς πιὸ εὐγενεῖς· εἶναι, φαινομενικά, τὸ μέσον τῆς ἐξόντωσής τους, — γιὰτὶ διατηρεῖ τις πιὸ μέτριες καὶ τις λιγώτερο βλαβερές φύσεις! «Πρέπει νὰ πνίξουμε αὐτὴ τὴ διδασκαλία καὶ νὰ σκοτώσουμε τὸν Ζαρατούστρα.»

Δισταγμὸς τῶν ὀπαδῶν. «Φτάσαμε κιόλας στὸ σημεῖο νὰ συμμορφωθοῦμε μ' αὐτὴ τὴ διδασκαλία, θὰ μᾶς χρησιμεύσει, ὅμως, ν' ἀφανίσουμε τὸ μεγάλο πλῆθος!»

Ὁ Ζαρατούστρα βάνει τὰ γέλια: «Πρέπει νὰ γίνετε τὸ σφυρί, σᾶς ἔδωσα τὸ σφυρί στὸ χέρι.»

Δὲ σᾶς μιλῶ ὅπως θὰ μιλῶσα στὸν λαό. Γι' αὐτὸν ἔδω τὸ πρῶτο που ἔχει νὰ κάνει εἶναι νὰ περιφρονεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ καταστρέφεται, καὶ τὸ δεύτερο νὰ περιφρονεῖ καὶ νὰ καταστρέφει τὸν ἄλλο.

«Ἡ θέλησή μου νὰ κάνω τὸ καλὸ μὲ ἀναγκάζει νὰ σωπαίνω ὀλότελα. Μὰ ἡ θέλησή μου τοῦ Ὑπερανθρώπου μὲ προστάζει νὰ μιλῶ καί, μάλιστα, νὰ θυσιάζω τοὺς φίλους μου.»

«Θέλω νὰ διαπλάσσω καὶ νὰ μεταπλάσσω καὶ σᾶς καὶ μένα, διαφορετικὰ πῶς εἶ τὸ ὑποφέρω;»

Ἱστορία τοῦ ἀνώτερου ἀνθρώπου. Ἡ παιδεία τοῦ καλύτερου ἀνθρώπου εἶναι ἄπειρα πιὸ ὀδυνηρή. Ν' ἀποδείξεις μαθηματικὰ τὸ ἰδανικὸ τῶν ἀναγκαίων θυσιῶν στὸν Ζαρατούστρα. Τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ τόπου που γεννήθηκε, τῆς οἰκογένειάς του, τῆς πατρίδας του, τὸ νὰ ζεῖ κάτω ἀπὸ τὴν περιφρόνηση τῆς τρέχουσας ἠθικῆς. Τὸ μαρτύριο τῶν δοκμῶν καὶ τῶν περιφρονήσεων. Τὴν ἐγκατάλειψη ὅλων τῶν τέρψεων που θὰ τοῦ προσέφερε τὸ ἀρχαῖο ἰδανικὸ (τις νιώθουμε στὴ γλώσσα μας, πότε σὰν ἐχθρική καὶ πότε σὰν παράξενη γεύση).

Τί·ταν αὐτὸ που ἔδωσε στὰ πράγματα ἓνα νόημα, μὴν ἀ-

ξία, μιὰ σημασία; Ἡ δημιουργικὴ καρδιά ποὺ ἐπιθυμοῦσε καὶ πού, μέσα στὴν ἐπιθυμία της, ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ. Δημιούργησε τὴν ἡδονὴ καὶ τὸν πόνο. Θέλησεν ἐπίσης νὰ χορτασθῆ ἀπὸ πόνο. Πρέπει νὰ πάρουμε πάνω μας κάθε πόνο ποὺ πονέθηκε ποτὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κι ἀπὸ τὰ ζῶα, πρέπει νὰ δώσουμε στὸν πόνον αὐτὸ ἕναν χαρακτήρα καταφατικὸ καὶ νὰ ἔχουμε ἕναν σκοπὸ ποὺ νὰ τὸν δικαιοῦναι.

69

Κεφαλαίωδης ἀρχή: Ἔχουμε τὴ δύναμη νὰ ἐρμηνεύουμε τὸν πόνο σὰν εὐλογία, τὸ δηλητήριο σὰν τροφή. Ἡ θέληση τοῦ πόνου.

70

Τὸ ἥρωικὸ μεγαλεῖο, ἡ μόνη κατάσταση ἐκείνου ποὺ ἐτοιμάζει. (Ἐπιθυμία γιὰ μιὰν ἀπέλυτη διάκριση σὰν μέσο νὰ ὑπεφέρουμε τὸν ἑαυτὸ μας.)

Δὲν πρέπει νὰ θέλουμε μιὰ μοναδικὴ κατάσταση, μὰ πρέπει νὰ θέλουμε νὰ γίνουμε περιοδικὰ ὄντα — ὅμοια μὲ τὴν ὑπαρξη.

Ἄδιαφορία ἀπόλυτη ἀντίκρου στὴ γνώμη τῶν ἄλλων (γιατὶ ξέρουμε τὰ μέτρα τους καὶ τὰ σταθμά τους), μ' ἂν τὴν θεωρήσει κανεὶς σὰν γνώμη ἀναφορικὰ μὲ τὴ γνώμη του, εἶναι ἀντικείμενο οἴχτου.

71

Οἱ ὄπαδοὶ πρέπει νὰ συγκεντρώνουν τρεῖς ἰδιότητες: νὰ ἔναι φιλαλήθεις, νὰ θέλουν καὶ νὰ μποροῦν νὰ ἔναι μεταδοτικοί, νὰ κατέχουν τὴν ἴδια γνώση.

72

Ἄλλα τὰ εἶδη τῶν ἀνωτέρων ἀνθρώπων, ἡ ἀπόγνωσή τους κι ὁ μαρασμός τους (διάφορα παραδείγματα, νὰ σημειωθῆ ὁ Dying, ποὺ τὸν ἔβλαψε ἡ ἀπομόνωση). Γενικά, ἡ μοῖρα τῶν ἀνώτερων ἀνθρώπων στὴν ἐποχή μας, ὁ τρόπος ποὺ φαίνονται νὰ ἔναι καταδικασμένοι σ' ἐξαφάνιση: σὰν μιὰ μεγάλη κραυγὴ ἀπελπισίας φτάνει στ' αὐτὴ τοῦ Ζαρατούστρα. Ὅλες οἱ μορφὲς τοῦ τρελλοῦ ἐκφύλισμοῦ τῶν ἀνώτερων φύσεων (ὁ νιχιλισμὸς λόγου χάριν) τὸν πλησιάζουν.